ZDENĚK JIRÁSEK (OPAVA)

Vztah Čechů k československé státnosti

Słowa kluczowe: Czechosłowacka państwowość 1918–1992, naród czeski, korzenie państwowości, historyczne modyfikacje państwowości, opinia publiczna

Keywords: The Czechoslovak state of 1918–1992, the Czech notion, roots of statehood, historical modifications of statehood, public opinion

Abstract: This article presents insight into the development/changes in the way in which Czechs treated the Czechoslovak state in 1918–1992. I have taken into consideration the roots of the modification to the Czech state resulting from historical developments and supplemented in the 19th century. I also ascertain that – except for the Second Republic – Czechs adopted a positive outlook on the emergence of an independent state – Czechoslovakia. This emergence posed a considerable problem predominantly to communist ideologists. However, even they could not eliminate this social vision in their targeted and simplified interpretations of history. While Czechoslovakia as a state disappeared as early as in 1992, the rudimentary concepts of the Czechoslovak statehood have survived and have been reflected in the way the new Czech state is treated.

Československá státnost byla nesporně jedním z důležitých faktorů, který nemalou měrou utvářel život české společnosti ve 20. století. Již zde zdůrazníme, že československou státnost chápeme v tomto kontextu jako vztah převážné většiny etnika k existující Československé republice, respektive k tomuto státu, který v době své existence několikrát změnil svůj název. Na tomto místě se pokusíme o shrnutí základních tendencí ve vývoji tohoto dějinyotvorného faktoru, přičemž nám nepůjde o konkrétní analytický výčet jednotlivých projevů deklarování uvedené státnosti, ale spíše o zachycení jejich obecných tendencí. Z tohoto důvodu rovněž poukážeme

jen na základní dosud publikovanou literaturu či na globální informace masových sdělovacích prostředků nebo na názory zachycené při různých příležitostech u řady jednotlivců.¹

Již zde připomeňme, že česká společnost byla fakticky v plné šíři s faktorem československé státnosti konfrontována až v roce 1918, tedy v okamžiku vzniku československého státu. Přestože šlo o okamžik s jasným dopadem do budoucího vývoje jeho území a do životů lidí, kteří jej obývali, byl tento historický okamžik především Čechy masově chápán spíše ve vypjaté emocionální rovině a přítomnost Slováků zde byla okamžitě akceptována v duchu „historické spravedlnosti“ a naplnění „odvěkých tužeb“. Vzápětí vše bylo překryto oficiální tezí o jednom československém národě se dvěma, řekněme spíše etnografickými, větvemi. Není myslím třeba dodávat, že ve slovenském prostředí byl vznik společného nástupnického státu chápán v poněkud rozdílných konturách. V souladu s výše vzpomenutým záměrem se však budeme prioritně zabývat pocity a vjemy Čechů.

Ačkoli jsme připomněli, že fakticky byla česká společnost konfrontována s československou státností až v roce 1918, neznamená to v žádném případě, že by se v předchozím období k její akceptaci nevytvářely určité předpoklady. Bylo tomu tak především po celé 19. století, a to přinejmenším ve dvou rovinách – jednak šlo o vztah k české státnosti, dále pak o určité nadstandardní vztahy se slovenským prostředím.

Věnujme se nejprve první uvedené rovině.² Česká státnost byla u obyvatelstva českých zemí hluboce zakořeněna a představovala jakýsi kontinuální proces fakticky od konce 9. století. Přirozeně bylo její cítění a vnímání nejrůznějšími způsoby měněno a modifikováno, nicméně existence českého státu nebyla v dějinách nikdy zpochybněna. 19. století do této sféry přineslo ovšem změnu nejzávažnější, neboť v duchu vzniku moderních evropských národů a dominující ideje nacionalismu se

¹ Příspěvek vznikl v rámci řešení projektu Podpora konkurenceschopnosti a interdisciplinarity vědeckého výzkumu v oblasti historické vědy podpořeného z prostředků Institucionálního plánu Slezské univerzity v Opavě na léta 2019–2020.

² Velmi obsáhlý syntetický pohled na vývoj české společnosti v 19. století včetně sledované problematiky poskytuje monografie O. Urban, *Česká společnost 1848–1918*, Praha 1982. Dále připomeňme M. Borovička a kol.: *Velké dějiny zemí Koruny české*, sv. 12, 1860–1890, Praha 2012. Pro celé období, o kterém se budeme zmiňovat pak nejnovější syntézu českých dějin, v níž jsou problémy československé státnosti přirozeně zastoupeny viz monografie J. Pánek – O. Tůma a kol., *Dějiny českých zemí*, 2. vydání, Praha 2018. Řadu otázek spjatých s uvedeným tématem řeší nejnověji kniha J. Rákosník, M. Spurný, J. Štajf, *Milníky moderních českých dějin. Krize konsenzu a legitimacy v letech 1848–1989*, Praha 2018.

postupně vytrácel zemský rozměr státnosti a byl nahrazen vnímáním národním. To přirozeně platilo i pro etnicky českou společnost, která plně zachytila všechny dobové trendy vyspělých evropských zemí. Nelze samozřejmě přehlédnout, že i tehdy objevujeme jisté prvky zemské identity, které jsou však postupně stále více minimalizovány. Zároveň připomeňme, že i moderní nacionální pojetí se dlouhodobě vyvíjelo v kontextu polemiky s německým obyvatelstvem českých zemí, s habsburským centralismem, se socialistickým internacionalismem apod.

Uvedenou tezi lze doložit na mnoha příkladech. Především naprosto jednoznačně položený důraz na české státní právo, jakožto historické dědictví a zároveň i věčně uchovávané a předávané „rodinné stříbro“. Dalším projevem bylo logické národnostní rozpolcení českých zemí především do podoby česko – německého konfliktního společenství.³ Pokud se vrátíme do středu pouze české národní pospolitosti, pak v tomto duchu lze připomenout i dlouhodobě vedený spor o smysl českých dějin. Jistě bychom mohli uvést i další příklady, nicméně konstatujeme, že cítění vlastní státnosti u Čechů dosud žádným podstatným způsobem nebylo spjato s negováním existence habsburské monarchie. K tomuto ve významné sociální hodnotě fakticky došlo až za první světové války, kdy se poprvé v relevantních scénářích počal objevovat i zárodek budoucí státnosti československé.⁴

Přejdeme k druhé zmíněné rovině, tedy k nadstandardnosti česko-slovenských vztahů. Nebudeme zde obhajovat v podstatě nesmyslnou, propagandisticky ovšem hodně prezentovanou tezi, že jsme žili na počátku své dějinné doby ve společném státě, kterým je myšlena Velká Morava. Jazyková blízkost i kulturní vztahy, stejně jako spolupráce ve vzdělávání či v oblasti vědy jsou ovšem jasně prokazatelné. I v 19. století však tyto vazby zůstávaly omezeny na relativně úzkou skupinku lidí, přičemž rozdíl mezi podmínkami v Předlitavsku a v Uherském království, kde Slováci především koncentrovaně obývali Horní zemi, ovšem i spolu s dalšími národnostmi, byl velmi výrazný.

Přes uvedenou skutečnost ovšem vzájemné vztahy, a to nejen v příhraničních oblastech, od počátku 20. století zaznamenávaly určité rozšiřování. Zřejmě i do této sféry se promítl sílíci proces národní emancipace Slováků a vytváření jejich viditelné společenské a politické reprezentace. Tuto skutečnost lze pak doložit i na některých koncepcích vzniku samostatného státního útvaru nezávisle existujícího na zbytku

³ J. Křen, *Konfliktní společenství: Češi a Němci 1780–1918*, Praha 2013.

⁴ Viz např. J. Galandauer, *Vznik Československé republiky 1918. Programy, projekty, perspektivy*, Praha 1988.

habsburské monarchie.⁵ Vzájemné vazby byly posíleny i za samotné války a to nejen ve vrcholném orgánu exilu, ale i při napojení na činnost krajanského hnutí především ve Spojených státech amerických a konec konců, byť při menší účasti Slováků, i v československém zahraničním vojsku.

V okamžiku konce první světové války a zhroucení habsburské monarchie byl i českou a s nepatrným zpožděním i slovenskou domácí politickou reprezentací deklarován vznik nástupnického československého státu. Při jeho prosazení na poli mezinárodním byl využit i umělý konstrukt československého národa, který celoživotně zastával T.G. Masaryk a v podstatě i E. Beneš. Šlo sice o „racionální“, ovšem stejnou měrou i nepravdivou koncepci. Čechoslovakismus, jak byla zmíněná umělá koncepce posléze nazývána, se ovšem stal důležitým svorníkem nové státní konstrukce, přičemž dominantním státotvorným prvkem po celou dobu existence Československa byl nesporně právě vztah Čechů a Slováků.⁶ Přitom již na tomto místě poznamenejme, že pohled Čechů a Slováků na koncepci vývoje vlastního státu se do značné míry rozcházel již před jeho vznikem a po roce 1918 s ještě větší zřetelností. Po celou dobu existence Československa se totiž prakticky ve všech oblastech střetával český unitarismus a slovenský regionalismus.

V této souvislosti však nebudeme nadále popisovat česko-slovenské vztahy, ale soustředíme se pouze na výše uvedený vztah Čechů a československé státnosti. Někdejší většinové pojmání státnosti české zde bylo s nebývalou rychlostí nahrazeno nově pozitivně pojímanou státností československou. Ona extrémní rychlost pro realizace poměrně vysoce sofistikovaného společenského procesu byla dána především až frenetickým odtržením se od někdejší rakouské reality. Poslední pokus vypracovat koncepci existence Zemí koruny české v prostředí monarchie učiněný mistrně historikem Josefem Pekařem při příležitosti nástupu nového císaře Karla na trůn v roce 1916 upadl ihned do zapomnění. Připomeňme i případ jednoho z profilujících žurnalistů a velkého Masarykova obdivovatele Ferdinanda Peroutku, který si na několika místech svého pozoruhodného díla Budování státu klade otázku, co způsobilo tak prudký obrat do té doby celkem spokojených poddaných císaře na ra-

⁵ Tamtéž.

⁶ Velmi pregnantně jsou tyto skutečnosti popsány v monografiích J. Rychlík, *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1914–1945*, Bratislava 1997; Týž, *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1945–1992*, Bratislava 1998; Týž, *Češi a Slováci ve 20. století: Spolupráce a konflikty 1914–1992*, Praha 2012. Uvedené monografie byly pro tvorbu této studie vysoce inspirativní.

dikální kritiky někdejšího mocnářství.⁷ K urychlení procesu akceptace nové situace nesporně přispěla i teze o nutnosti „odrakouštění“, kterou používal hojně i Masaryk. Báze „odrakouštění“ měla samozřejmě velmi blízko k populistickým zjednodušením, to však na věci nic neměnilo.

Ve víru konce války a vzniku nového státu se většina Čechů téměř ze dne na den ztotožnila s novou československou státností. Nový stát byl rázem chápán jako „naše dílo“ a teze o tom, že „jsme tři sta let úpěli pod habsburským jhem“ byla všeobecně přijímána. V tomto kontextu do celé situace zapadal i rychle rostoucí kult T.G. Masaryka jako „prezidenta osvoboditele“.

Po prvních měsících a letech existence nového státu se vytvořily některé skupinky lidí, kteří se stali kritiky tohoto díla. Byla to především někdejší část konzervativců. Připomeňme např. historika Jaroslava Golla, který se stáhl zcela do ústraní, nebo postoje již jmenovaného Josefa Pekaře, jež se k těmto záležitostem vyjadřoval mimo jiné i v souvislosti s diskusí o provádění pozemkové reformy uzákoněné v roce 1919.⁸ Z řad takovýchto reprezentativních kritiků bychom mohli uvést ještě další jména, připomeňme však, že nostalgický stesk po někdejší říši byl vlastní i řadě dalších méně známých, či neznámých lidí. Určitý povzdech, že to „byla krásná říše“ bylo okrajově slyšet i ve středních vrstvách české společnosti, šlo však jednoznačně o hlas naprosto menšinový.

V některých případech tyto postoje nesly i nádechy komičnosti. Např. lékař v jednom východočeském městysu, u pacientů jinak velmi ceněný a uctíváný, doprovázel doporučenou terapii sdělením, že k uzdravení by si měli koupit salám. „Ne ale ten dnešní socialistický, ale pořádný rakouský.“⁹ Mezi ty, kdož se s československou státností rozešli, ovšem úplně jiným směrem, tedy k sovětům, patřili zastánci ultralevých skupin. Jako příklad budiž vzpomenut např. Stanislav Kostka Neumann se svými verši: „Já, národ český, až příliš brzy vystřízlivěl jsem z krásného snu.“¹⁰

Na obou krajních pozicích názorového spektra šlo však z hlediska celočeského o naprosto marginální projevy. Po celou dobu tzv. první republiky byla drtivá většina Čechů jednoznačně státotvorná, a to v celku i v detailech. Totéž platilo o českých politických stranách, kdy do třicátých let lze označit za státobornou pouze Komunistickou stranu Československa. Československa státnost byla tímto etnikem, které

⁷ F. Peroutka, *Budování státu*, sv. 1, 1918–1919, Praha 1991.

⁸ J. Pekař, *Osudy a nebezpečí pozemkové reformy*, Praha 1923.

⁹ Vzpomínka Ing. Zdenka Jiráska (roč. 1931) – v majetku autora této studie.

¹⁰ S. K. Neumann, *Rudé zpěvy*, Praha 1923.

však tvořilo pouze část občanů státu, chápána jako vrchol historické spravedlnosti. Jako výsledek dlouhodobých snah všech pokrokových a modernizačních tendencí.

O to strašnějším šokem bylo přijetí mnichovského diktátu v roce 1938. Znamenalo nejen extrémní krach dosavadních představ Čechů o státním zřízení, ale i prakticky okamžitou smrt československé státní ideje a zhroutení dosavadní československé státnosti. Stát, který se vytvořil v pomnichovském prostředí, je nazýván druhou republikou. Šlo o státní útvar s výraznými rysy dočasnosti, což si však současníci nechtěli, ovšem ani nemohli uvědomovat. Jednu ze základních českých představ o nové republice shrnovalo úsloví „Malá, ale naše“. Posléze bylo často kritizováno a zesměšňováno. Nicméně reprezentovalo i snahu o stažení se ze širokých mezinárodních koncepcí a orientaci na každodenní práci a úsilí o alespoň poněkud důstojné místo na slunci.¹¹

Obdobných změn doznalo i pojetí československé státnosti u českého obyvatelstva. První republika počala být chápána jako vnitropoliticky problematický útvar s neuspokojivou politikou zahraniční. Nicméně hodnota samostatného státu ve veřejném mínění v žádném případě nezmizela. Rovněž tak bylo chápáno i postavení Slovenska a Slováků. Z této linie však přišel další útok. Při prosazování dalších a dalších požadavků od slovenské politické reprezentace počala většina Čechů pociťovat trpké zklamání. To přirozeně vyvrcholilo 14. března jednostranným aktem slovenského sněmu, kterým byl vyhlášen samostatný slovenský stát.

V tomto okamžiku zaznamenala československá státnost okamžik klinické smrti. A to i přes to, že rozpad druhé republiky byl v myslích Čechů okamžitě převrstven německou okupací země a vyhlášením tzv. Protektorátu Čechy a Morava. Zdálo by se, že jde tedy o navždy zesnulý fenomén. Paradoxně došlo ke zcela jinému společenskému pohybu.¹²

Většina českého obyvatelstva opět téměř přes noc počala věřit v návrat československých předokupačních poměrů. Přitom se tak stalo ve chvíli, kdy ve světě ještě ani nevypukl válečný konflikt. České veřejné mínění však v něj začalo poměrně neochvějně doufat a věřit. Tato idea se pak stala dominantní i ve chvílích, kdy válka vypukla a nejprve se pro nacistické Německo vyvíjela nesmírně příznivě. To ovšem

¹¹ Velmi pregnantně je druhá republika i ve sledovaném aspektu zachycena v J. Gebhart, J. Kuklík, *Velké dějiny Zemí koruny české, sv. XVa, (1938–1945)*, Praha–Litomyšl 2006; Tíž, *Druhá republika 1938–1939. Svár demokracie a totality v politickém, společenském a kulturním životě*, Praha–Litomyšl 2004.

¹² Srovnej např. J. Gebhart, J. Kuklík, *Velké dějiny Zemí koruny české, sv. XVb, (1938–1945)*, Praha–Litomyšl 2007.

neznamenalo, že by se většina českého obyvatelstva nesnažila paralelně o přežití i v podmínkách protektorátu.

Jednoznačně československy se profiloval i veškerý domácí český odboj, a to prakticky ve všech svých nekomunistických strukturách. A to i přes to, že jednotlivá odbojová uskupení se ve svých vizích budoucího uspořádání věcí veřejných po porážce okupačního režimu namnoze lišila. Konec konců to jasně vyplývá z programu domácího odboje, který byl vypracován především příslušníky Petičního výboru věrní zůstaneme a přijat jako základní vize střešovým orgánem českého domácího odboje, tedy Ústředním vedením odboje domácího. Poněkud problematičtěji přistupovaly k československé státní myšlence domácí komunistická ilegality i komunistické zahraniční vedení v Moskvě. Po vstupu Sovětského svazu do války a po změně sovětských ideologických instrukcí vyhlašovaných především Kominternou se i českoslovenští komunisté jako celek k obnově Československa přihlásili.

Pro zformovanou reprezentaci protinacistické emigrace se obnova Československa stala základním cílem její činnosti. Toto odbojové ústředí vytvořené nejprve v Paříži a po té přenesené do Londýna bylo od počátku koncipováno jako československé, byť podíl exponentů z řad Čechů zde převažoval nad zúčastněnými Slováky. V Londýně se do čela tohoto uskupení jednoznačně prosadil E. Beneš, který nejenže Československo chápal jako zcela zásadní devizu svého bytí, ale byl přímo symbolem někdejší i budoucí československé státnosti.

V průběhu války se proti Benešovi sice vytvořila jistá opozice, která rovněž vycházela z platformy protinacistického odboje, ale byla postupně izolována a odsunuta do pozadí. Na koncipování poválečného státu ji nebylo umožněno vůbec spolupracovat. Zvláště v této souvislosti upozorníme na Český národní výbor vedený gen. Lvem Prchalou, který se jako jediný upnul ke koncipování české státnosti. V širších souvislostech se opíral o federalistické hnutí a o vizi Intermaria. V dané chvíli šlo však o slepou uličku.¹³

Po osvobození a obnovení republiky v roce 1945 se drtivá většina Čechů vrátila k pojmání československé státnosti v duchu první republiky. Vzala ovšem na vědomí, že zde existuje národ Slováků a někdejší čechoslovakismus vcelku v klidu vytěsnila ze svého uvažování. V hodnotovém systému poválečné společnosti dominoval antiněmecky orientovaný nacionalismus a ke složitosti vztahu ke Slovákům se

¹³ J. Kuklík ml., J. Němeček, *Proti Benešovi. Česká a slovenská protibenešovská opozice v Londýně 1939–1945*, Praha 2004; J. Křen, *V emigraci. Západní zahraniční odboj 1939–1940*, Praha 1969.

prakticky nikdo nevracel. Vyhlášení někdejšího samostatného slovenského státního útvaru bylo přijato jako výsledek tlaku Hitlerova vedení nacistické Říše.¹⁴

Právě tehdy se v českém pojetí státnosti dovršilo chápání Československa jako jednotného státu se dvěma zde žijícími národy, jejichž cíle jsou v podstatě identické. Přes zlom politického systému v únoru 1948 a přes nastolení komunistického totalitního režimu tento pohled zůstal v podstatě neměnný. Daná skutečnost byla ovšem ovlivněna i výraznou informační redukcí, nicméně drtivá většina českého obyvatelstva v této věci nespárovala nějaký důležitý problém.

Ke změně v českém vidění došlo až v 60. letech.¹⁵ Tím, že již v polovině 60. let se otevřela otázka změn v postavení Slovenska, byl do té doby poměrně ustálený názor Čechů vystaven poměrně zpochybňujícímu ataku. Mnozí počali cítit, že jejich vnímání československé státnosti dostává v tehdejší době určité narůstající mocenské krize povážlivé trhliny. Velmi výraznou formou bylo rozdílné pojmání státu představováno především ve chvílích jednání o vzniku československé federace. Rozdíly mezi českou a slovenskou interpretací československé státnosti vyústily dokonce v kolizi při úvahách o právně organizačním ustavení federativního státu. Část české veřejnosti v reakci na stupňující se tlak většiny slovenské politické a intelektuální reprezentace připomínala možnost troj, či dokonce čtyř federace. Iritujícím bylo i prohlášení Gustáva Husáka, že je třeba nejprve dosáhnout federace a teprve po té pracovat na aplikaci demokratických principů.

Srpnová okupace republiky pěti státy Varšavské smlouvy pod vedením Sovětského svazu působila na drtivou většinu obyvatelstva jako šok. Zřejmě i tato skutečnost odsunula především u českého obyvatelstva zájem o rekonstrukci státu a pojetí československé státnosti se postupně dostávalo mezi témata, která nebyla v následujících dvou desetiletích v centru zájmu obyvatelstva. Především vyhlášení federace proběhlo u Čechů většinově ve stavu nezájmu či ironického přehlížení. Úvahy o československé státnosti se nadále stále zřetelněji redukovaly na neveřejná tvrzení, že na Slováky Češi doplácí. Prudkou nevoli ovšem nevyvolával ani tzv. asymetrický model institucionální výstavby řady důležitých institucí.

¹⁴ V následujícím textu se odvolávám především na již citovanou práci Jana Rychlíka. Připomínám na tomto místě ovšem i K. Kaplan, *Proměny české společnosti 1948–1960*, Praha 2007.

¹⁵ V této souvislosti připomínám především nesčetné množství úvah, článků a rozhovorů Petra Pitharta, který se otázkou vztahu Čechů a Slováků i českým vnímáním československé státnosti zabýval nejen jako analytik a badatel, ale i jako pamětník, disident a politik. Viz již zajímavé pasáže z jeho knihy: P. Pithart, *Osmadesátý*, Praha 1990.

Nevyhraněně působil postup komunistického vedení země v interpretaci československé státnosti. Na jedné straně se k Československu hlásilo. Na straně druhé však často s příkladnou pílí omezených demagogů především různí ideologičtí představitelé první republiku mnohdy zcela lživě kritizovali. Státní svátek vzniku československého státu 28. října byl dokonce v 70. letech zrušen a teprve v druhé polovině 80. let opět obnoven.

Do tohoto z hlediska většiny českého obyvatelstva v podstatě letargického pojetí československé státnosti ovšem vstoupil revoluční zvrat roku 1989. V myslích českého obyvatelstva se spolu s pádem komunistického režimu vrátila československá tradice jako úctyhodný kořen národní existence. Jen málokdo mohl na počátku roku 1990 tušit, že československé státnosti počala zřejmě naposledy a definitivně zvonit hrana.

Diference mezi Čechy a Slováky nepříznivě narůstaly. Po prvních volbách realizovaných v demokratickém systému po zhroucení komunistického režimu se počaly ještě zřetelněji prohlubovat. Posléze v následujícím volebním aktu kontroverzní situaci umocnilo i pravolevé chápání politického a správního života, které bylo společnosti masivně zdůrazňováno téměř všemi sdělovacími prostředky, jejichž síla tehdy ještě byla nebývalou.¹⁶

V tomto prostředí se v mnoha směrech nově rekonstruovala nejen vztah ke státnosti, ale fundamentálně se měnila i celková množina společenských hodnot. Přes uvedené sociální prostředí s dominancí mnoha neznámých lze s jistou dávkou zjednodušení konstatovat, že česká veřejnost nadále preferovala pojetí státnosti v československém rozměru. S výjimkou skupiny kolem Václava Klause se k tomu hlásila i většina tehdejších politických elit. Na Slovensku bylo veřejné mínění již tehdy podstatněji rozrůzněno a politické elity naopak akcentovaly pojetí státnosti slovenské. V některých případech šlo až o příběhy s poněkud komickým vyzněním. Např. někteří členové slovenské vlády nechali označit své služební limuzíny zkratkou státu – Slo (např. Vladimír Mečiar či Milan Kňažko). Pikantní však bylo, že mezinárodně byl tento symbol přiřčen již existujícímu státu – Slovinsku.

Československý stát se ovšem v průběhu roku 1992 zmítal již v agónii. O rozpadu nakonec rozhodla politická elita na úrovni předsedů národních vlád – Václava Klause a Vladimíra Mečiara. Poměrně hlasitého volání obyvatelstva především v Čechách ale i na Slovensku po referendu nebylo vyslyšeno. A dodejme, že tehdejší slova

¹⁶ K danému tématu se prakticky každodenně vyjadřovaly především všechny tři celostátní deníky, tj. Lidové noviny, Mladá fronta Dnes a Právo. Totéž platí i o vysílání celostátní televize a rozhlasu.

kritiků možného referenda o jeho bezkonceptnosti se v budoucnu měla ukázat jako pravdivá. O silvestrovské půlnoci roku 1992 Československo zaniklo a stalo se tak zřejmě definitivně pouze součástí historie středoevropského prostoru.

Pojetí československé státnosti u českého obyvatelstva však s nemalou setrvačností pochopitelně přetrvalo. Přirozeně se postupně otupoval jeho aktuální dopad a modifikovala se i jeho interpretace. Nicméně řada symbolů někdejšího státu byla převzata, a to i proti dohodě politických elit, že nebudou nadále využívány. Nejmarkantnější se to projevilo v identitě československé a české vlajky. Ale i v dalších skutečnostech. Např. 28. říjen zůstal v České republice hlavní státním svátkem, přičemž 28. září jako den české státnosti je svátek, který vznikl výrazně později a obyvatelstvem je reflektován většinou pouze jako jeden z příjemných dní pracovního volna.

Závěrem poznamenejme, že ačkoli československý stát již od roku 1992 neexistuje, rudimenty československé státnosti u českého obyvatelstva i nadále přetrvávají. Mnozí je však chápou dnes již jako součást jisté samozřejmosti. Nový fenomén české státnosti se zrodil na jejich základě a novou geopolitickou skutečnost poměrně rychle vstřebal jako hotovou věc. Specifické vyhranění státnosti české je pak fakticky problematizováno neschopností politických elit definovat specifický český národní zájem i širšími dopady toho, co označujeme za dobu postfaktickou.

Nadeslany: 28 IX 2019

Nadeslany po poprawkach recenzyjnych: 30 XI 2019

Zakceptowane: 12 XII 2019

Prof. PhDr. Zdeněk Jirásek, CSc.

Ústav historických věd

FPF Slezské Univerzity v Opavě

Masarykova 37

746 01 Opava

zdenek.jirasek@fpf.slu.cz

Relationship of Czechs to Czechoslovak statehood

This article presents insight into the development/changes in the way in which Czechs treated the Czechoslovak state in 1918–1992. I have taken into consideration the roots of the modification to the Czech state resulting from historical developments and supplemented in the 19th century. I also ascertain that – except for the Second Republic – Czechs adopted

a positive outlook on the emergence of an independent state – Czechoslovakia. This emergence posed a considerable problem predominantly to communist ideologists. However, even they could not eliminate this social vision in their targeted and simplified interpretations of history.

The emergence of Czechoslovakia as well as its pre-war and post-war existence were therefore interpreted as a trend in accordance with the then ideological understanding of social progress. This concept was shared by a majority of the Czech society, irrespective of different world views. Notably, there were other, more distanced positions in the Slovak society. The national minorities (Hungarians, Poles, Germans, Ukrainians-Russians) oftentimes represent entirely different opinions.

While Czechoslovakia as a state disappeared as early as in 1992, the rudimentary concepts of the Czechoslovak state have survived and have been reflected in the way the new Czech state is treated.

Translated by: Ewa Dratwa